

DE ETNISKE MINORITETERS PLADS I DET DANSKE KULTURLIV

SYLWIA SCHAB

Adam Mickiewicz University, Poznań

ABSTRACT. The article presents the main trends and priorities in the Danish cultural policy towards ethnic minorities. First of all, it presents the scope of activity of the Ministry of Home Affairs as the central body in charge of ethnic minorities issues. Secondly, the article focuses on the field of activity of the Ministry of Culture. All of the discussed activities of the culture department took place in the 90's, which can be justified by the intensification of such enterprises in this period. The reflections in the article are based on the three key reports regarding the participation of ethnic minorities in the cultural life of Denmark.

Det multietniske samfund i Danmark er et faktum. I efterkrigstiden diskuterede man, hvilken form for integration for etniske minoriteter (assimilation, pluralistisk integration, smeltedigel-integration eller segregation (Hammer, Toft 1995:18-19)) der bør tilstræbes og dermed – hvilke rettigheder og pligter de pålægges i forhold til det øvrige danske samfund. Diskussionen er ikke afsluttet endnu, men man hælder nu til den anskuelse fra politisk hold, at man skal bevæge sig i retning af en kulturel ligestilling. Indvanderne skal gives "mulighed for at indgå i det danske samfund på lige fod med den danske befolkning", som det formuleres i "Regeringens redegørelse for en samlet indvandrerpolitik" fra 1992.

Artiklens formål er at undersøge hvorvidt integrationens overordnede mål føres ud i praksis på kulturområdet. Udgangspunktet tages i et af dansk kulturpolitik grundprincipper, dvs. i kulturelt demokrati, som betyder lige adgang til det kulturelle tilbud i bred forstand. Problemet bliver belyst på grundlag af tre centrale rapporter om de etniske minoriteters deltagelse i kulturlivet.

Når begrebet *de etniske minoriteter* tages i brug, tænkes der på en ret snæver gruppe af alle indvandrere og efterkommere i Danmark, som har fået dansk statsborgerskab¹, dvs. på danske statsborgere med en anden etnisk baggrund end dansk, hvis man vælger at bruge en af Danmarks Statistiks betegnelser². Der skal dog også tages det forbehold, at begrebet først og fremmest henviser til eksstatsborgere fra Tyrkiet, Øst- og Centraleuropa, det tidligere Jugoslavien samt afrikanske og asiatiske lande (fx Somalia, Etiopien, Iran eller Pakistan) og ikke anvendes i forhold til fx det tyske mindretal eller de nordiske landes statsborgere med bopæl i Danmark.

Der skelnes yderligere mellem begreber "multietnisk" og "flerkulturel"/"multikulturel", hvor det første blot implicerer tilstedeværelsen af flere etniske grupper i et samfund. Det andet begreb belyses nærmere i artiklen.

På det deskriptive niveau³ kan efterkrigstidens indvandring til Danmark frem til indførelsen af indvandringstoppet i 1973 opdeles i to hovedgrupper: østeuropæiske flygtninge (fx fra Ungarn i 1956⁴) og arbejdskraftindvandrere (hovedsageligt fra Tyrkiet, Jugoslavien, Pakistan og Nordafrika). I 70'erne begyndte nye flygtningegrupper at komme til landet (fx fra Uganda, Chile eller Vietnam) i kraft af aftalen med FN's Højkommissariat for Flygtninge, mens der i 80'erne dukkede en større gruppe op fra Mellemøsten, og i det sidste årti – flygtninge fra det tidligere Jugoslavien (Hammer, Toft 1995: 31). Danmarks Statistik oplyser,

¹ Definitionen tager også afsæt i et funktionalistisk begreb, som definerer 'etnisk minoritet' som "en indvandrergruppe, som flytter fra et nationalområde til et andet og som undergår en bevidstheds- og kulturomstillingsproces, således at den efterhånden tilegner sig det pågældendes territoriums kultur" (Encyklopedia Socjologii 1998-2000, Warszawa: Oficyna Naukowa).

² Afhængigt af sammenhængen får eksisterende begreber vedrørende udlændingeområdet (udlænding, flygtning, indvandrer, efterkommer) forskelligt indhold. Der skelnes i første række mellem statistiske og juridiske begreber (se: "Begreber i udlændingestatistikken", Indenrigsministeriet). Ud over det bruges der i andre kontekster et hav af forskellige betegnelser – fra nydansker, andengenerationsindvandrer, personer med en anden etnisk baggrund, etniske minoriteter/mindretal, gæstearbejdere eller to-sprogede til betegnelser med en klar negativ fremtoning som fremmedarbejder eller perker.

³ Der refereres til multikulturalismens tre niveauer udpeget af Ch. Inglis, hvor de to sidste er det ideologiske og det politiske (Burszta 1999:52).

⁴ Bølgen af ungarske flygtninge, der ses som begyndelse af efterkrigstidens indvandringshistorie resulterede i oprettelsen af en privat humanitær organisation *Dansk Flygtningehjælp*, hvis formål er "at tale flygtningenes sag over for myndigheder og offentligheden, at arbejde for at skabe og udbygge folkelig opbakning og at arbejde for sammenhængende løsninger på flygtningeproblemer" (fra Dansk Flygtningehjælps hjemmeside www.drc.dk). DF forestår også et integrationsprogram for flygtninge bestående af indkvartering, sociale ydelser, rådgivning, samfundsorientering og danskundervisning samt indslusning i uddannelses – eller arbejdsmarkedssystemerne.

at indvandrere og efterkommere udgjorde 7,4% af hele befolkningen pr. 1. januar 2001. De største grupper er tyrkere (50.470), det tidligere Jugoslaviens statsborgere (41.227), tyskere (25.319), libanesere (19.839), pakistanere (18.143), irakere (18.097) og somaliere (16.209)⁵.

Antallet af danske statsborgere med en anden etnisk baggrund, dvs. "fokusgruppen" i artiklens sammenhæng, var pr. 1. januar 2001 steget til 145.363 personer, hvilket udgør 2,7% af det samlede befolkningstal. Dette var en stigning på 1,3% i forhold til de respektive størrelser fra 1. januar 1991⁶. I år 2000 var der desuden et rekordantal af naturalisationer – så mange som 18.811 personer opnåede dansk statsborgerskab. Det antages, at disse tendenser er af stigende karakter⁷.

Eftersom definitionen på de etniske minoriteter er præciseret, kan man formulere spørgsmålet om, hvordan de etniske minoriteters kulturelle rettigheder respekteres inden for rammerne af den foreliggende politik og kulturpolitik. Kulturrettighederne synes ved første øjekast måske ikke at tilhøre de primære behov; det 21. århundrede udråbes dog til at være de kulturelle rettigheders århundrede, eller som Sadowski (1999:33) udtrykker det, er det en periode, hvor "kulturens paradigme vinder indpas".

*

Der er siden 1971 blevet udgivet en række indvandrerpolitiske betænkninger og redegørelser, hvor integrationen indtager den centrale plads⁸. Kulturområdet behandles ikke særskilt inden for disse rammer. Der understreges, at danskundervisning bør prioriteres højt og der erklæres, at der skal tages hensyn til de etniske minoriteters forskellige kulturbaggrunde. Det er først i "Regeringens redegørelse for en samlet indvandrerpolitik" fra 1992, at man understreger nødvendigheden af at styrke de kulturelle aktiviteter. Kulturaktiviteterne tilskrives en vigtig rolle som redskab i integrationsprocessen. Endelig blev der i "Folketingsbeslutning om bedre integration og sikring af udlændinges retsstilling i Danmark" fra juni 1992 formuleret følgende postulater vedrørende bredt forstået kultur (under punkterne 8. og 9.): "8. En styrkelse

⁵ Kilden er en pjece fra Danmarks Statistik "Nyt fra Danmarks Statistik", nr. 75 fra 13. februar 2001.

⁶ Disse statistiske data har jeg fået via e-mail fra en ansvarlig medarbejder i Statistikbanken (under Danmarks Statistik).

⁷ Danmarks Statistik har desværre ingen fremskrivninger angående udviklingen på dette område.

⁸ Der er tale om betænkningen fra 1971 om forholdene på arbejdsmarkedet, betænkningen fra 1975 om sociale og samfundsmæssige forhold, regeringens redegørelser fra 1980 (Indenrigsministeriet) og fra 1983, Indenrigsministeriet "Integration af indvandrere i Danmark" fra 1990 og "Regeringens redegørelse for en samlet indvandrerpolitik" fra 1992.

af kulturaktiviteter, der fremmer indvandreres og flygtnings integration i samfundet som deltagere i en dialog, hvor de som mennesker kan bidrage til at gøre vores samfund kulturelt rigere. 9. Bevillingen til oplysning om indvandreres og flygtnings vilkår videreføres på det oprindelige niveau, 5 mill. kr. årligt. Det undersøges endvidere, om bevillingen mere hensigtsmæssigt kan administreres i Direktoratet for Folkeoplysning under Kulturministeriet.⁹ I punkt 9 refereres der til puljen "Når mennesker mødes" (dengang under Socialministeriet), som nu om dage er placeret under Indenrigsministeriet, ligesom integrationspolitikken som helhed (siden 1993). Puljen hedder nu "*Indenrigsministeriets bevilling til kulturelle og oplysningsmæssige aktiviteter for og om indvandrere og flygtninge*". Til dette formål blev der på finansloven afsat 6,3 mill. kr. for år 2001. I retningslinjerne for 2001 understreges det, at bevillingen uddeles til "at støtte kultur- og oplysningsprojekter, som er med til at skabe større forståelse, tolerance og åbenhed over for de etniske minoriteter i Danmark"¹⁰. Der ydes støtte til afholdelse af møder og kulturelle arrangementer, hvor repræsentanter både for flygtninge, indvandrere og danskere deltager aktivt (som fx arrangementer i forskellige foreninger, seminarer eller danseforestillinger) samt til generelt oplysningsarbejde (fx fremstilling af informationsmateriale, vandrestillinger, festivaler o.lign.)¹¹. Det overordnede princip synes at være "kendskab skaber venskab" – det er gennem personlig kontakt, at der dannes stærkere bånd, så man får oplevelser og erfaringer, der kan råde bod på den angst, der har sit udspring i uvidenhed. Både enkeltpersoner, foreninger og institutioner kan søge om støtte fra puljen. Desuden bevilliges der et årligt beløb til Dansk Flygtningehjælp og IND.sam¹², de såkaldte decentrale puljer, hvis formål er at støtte lokale aktiviteter. Under 6 sessioner i år 2000 har bevillingsudvalget støttet næsten 100 projekter, bl.a. "Multietnisk dag" (organiseret af "SOS mod racisme"), dansk-etnisk fodboldsturnering (Kulturværksted Dagmar) og diskussionsaftener på Islamisk-Kristent Studieceter.¹³

⁹ Citeres efter Hammer, Toft 1995: 47.

¹⁰ På det fællesnordiske plan hører indsatserne mod racisme og fremmedfjendtlighed til nye prioriteter inden for kultursektoren (se fx Nordisk Ministerråds strategiske redegørelse "Nordisk kultursamarbejde ved årtusindskiftet" fra juni 1998). Det "at øge minoriteters deltagelse og indflydelse på alle niveauer i det kulturelle liv" og "at opnå reel ligestilling mellem majoriteter og minoriteter i Norden" udpeges som formål for indsatserne. Kultur og kunst betegnes direkte som "vigtige redskaber" i gennemførelsen af dette projekt.

¹¹ Kilden er "Indenrigsministeriets bevilling til kulturelle og oplysningsmæssige aktiviteter for og om indvandrere og flygtninge" (retningslinjer for 2001).

¹² IND.sam (Indvandreres Sammenslutning) er en paraplyorganisation for 30 indvandrerorganisationer.

¹³ En komplet liste over bevillinger i 2000 har jeg fået tilsendt fra Indenrigsministeriet.

Trods de positive resultater, der kan opnås gennem de ovennævnte aktiviteter udgør placeringen af puljen til støtte af kulturelle arrangementer under Indenrigsministeriet en vis trussel – set ud fra den kulturpolitiske synsvinkel. Den beror på en velbegrundet frygt forbundet med *instrumentalistisk opfattelse af kulturen*. Kulturen bliver spændt foran den socialpolitiske vogn; arrangementer støttes, hvis de har integrationseffekten til hensigt. Konsekvenserne af denne indstilling kan bl.a. være, at den på denne måde formulerede kultur bliver til en kunstig og indholdsløs størrelse der ikke svarer til brugernes interesser eller at kulturens instrumentalisering truer den frie kunstneriske udfoldelse. I den opfattelse bliver det også et spørgsmål, om at den kunstneriske, kvalitet (som er et af de centrale punkter i kulturpolitisk sammenhæng) bliver marginaliseret.

Endelig kan spørgsmålet stilles, om man med støtten til kulturelle arrangementer som skal være integrationsfremmende (og som typisk vil være folkloristiske aktiviteter, først og fremmest de såkaldte "kultur-mødeaktiviteter") virkelig når dette mål.

**

Siden midten af 90'erne har Kulturministeriet udvist stigende interesse for etniske minoriteter i takt med lignende tendenser inden for andre politiske sektorer. Publikationen "*Det flerkulturelle Danmark*" (Hammer, Toft 1995)¹⁴ er det første og indtil nu det mest omfattende forsøg på en helhedsbearbejdelse af problematikken. I analysen af enkelte kulturområder foretaget med henblik på de etniske minoriteters deltagelse i de pågældende kulturtilbud fremgår det, at den er ret begrænset. På brugernes side kan årsagen være, at de kulturelle aktiviteter der tilbydes næsten udelukkende har udgangspunkt i danske idéer og bliver arrangeret på danske præmisser (fx foregår de på etablerede kulturinstitutioner, som lovmæssigt er forpligtet til at fremme *dansk* kultur). Institutionerne råder ikke over øremærkede midler til dette formål. De etniske minoriteter er kun sjældent repræsenteret blandt deres personale. Hvad angår kunststudøvere, har de generelt sværere ved at bryde igennem på de etablerede kulturinstitutioner og hos et dansk publikum end deres danske kollegaer. Der er enddog tale om "etnisk forskelbehandling" (Hammer, Toft 1995:21)¹⁵.

¹⁴ Publikationen blev udgivet i 1995 af Nordisk Kultur Institut. Den indgår i serien "Kulturens politik" igangsat og finansieret af Kulturministeriet.

¹⁵ Der blev i 1993 stiftet et organ, hvis formål er at bekæmpe den etniske forskelbehandling – *Nævnet for Etnisk Ligestilling*. Det er et uafhængigt nævn sammensat af repræsentanter for indvander- og flygtningeorganisationerne, de humanitære og folkeoplysende organisationer, arbejdsmarkedets parter samt kommuner

Der konstateres i udredningen, at bibliotekerne nok er de offentlige institutioner, som er tættest på det flerkulturelle ideal (Hammer, Toft 1995:75)¹⁶. En af de vigtigste faktorer som danner dette billede er nok *Folkebibliotekernes Indvandrerbiblioteks* virksomhed. Det blev oprettet i 1970 og fungerer som et servicebibliotek, hvor lokale folkebiblioteker kan låne bøger, aviser og tidsskrifter samt audiovisuelle materialer på over 50 flygninge- og indvandrersprog. Mange lokale biblioteker har desuden særlige aktiviteter for børn med en anden etnisk baggrund, og de fleste er meget aktive med at arrangere udstillinger og møder med etnisk indhold eller vedrørende de etniske minoriteters problemer. Bibliotekerne benyttes hyppigt som væresteder, for det er ikke ubetydeligt, at deres tilbud er gratis og at de opfattes som åbne og trygge steder af de etniske minoriteter. Også mht. den faglige side synes biblioteksområdet at være bedst udrustet i forhold til andre områder. Der eksisterer fx en faggruppe af bibliotekarer, som interesserer sig specielt for det etniske og flerkulturelle, og Biblioteksskolen afholder efteruddannelseskurser vedrørende andre lande og deres litteratur samt kulturmøde-problematikken.

Redegørelsens forfattere understreger, at de etniske minoriteters kultur er et meget "snævert" område, som på grund af sin status er ret afhængig af finansiel støtte, som bl.a. kan søges i statslige midler.

I rapportens afsluttende konklusioner formuleres der "ideér til at fremme det flerkulturelle Danmark" (Hammer, Toft 1995:115-117), hvor der i første række stilles et forslag om udarbejdelse af en samlet handlingsplan på det flerkulturelle område (en flerkulturel kulturpolitik) af Kulturministeriet. Som konsekvens af, at kulturen betragtes som et af de vigtigste redskaber i integrationen, skal handlingsplanen gælde såvel

og amter. Det fungerer som et rådgivende organ for regeringen, ministerierne og parlamentet og er organisatorisk tilknyttet Indenrigsministeriet. Som det fremgår af Indenrigsministeriets "Rapport fra udvalget vedr. oprettelse og sammensætning af et rådgivende organ til sikring af ligebehandling af udlændinge og danskere" fra 1993, skal nævnets virke koncentrere sig omkring fire indsatsområder: det juridiske, det kulturelle, det holdningsmæssige samt det praktiske og socio-økonomiske. På det kulturelle indsatsområde blev der rejst tre overordnede spørgsmål: "- hvordan sikrer man kulturel ligeværd og muligheden for oprettelse af kulturel forskellighed, - hvorledes kan eventuelle misforståede opfattelser om det danske samfund imødegås, - hvorledes kan der sættes ind over for negative holdninger og manglende viden om etniske minoriteters kulturelle baggrund og måde at leve på, herunder omfanget af det kulturelle skel, især i forholdet mellem forældre/børn, mand/kvinde samt religionens rolle, hvor det opfattes at være i modsætning til accepterede normer" (op. cit.). De kan generelt karakteriseres som holdningsmæssige og liggende til grund for mere praktiske indsatser, som jo endnu er et tegn på, at man befinder sig i begynderfasen.

¹⁶ Bibliotekerne i Danmark kan beskrives som de kulturinstitutioner, der ofte spiller nøglerollen i det lokale kulturliv. Det er også dem der benyttes oftest i kraft af deres tilgængelighed for alle samfundsborgere.

for selve kultursektoren som for en samlet indvandrerpolitik. Denne løsning ville være fordelagtig set i det kulturelle perspektiv, for det ville være muligt for Kulturministeriet at sørge for at inkorporere dansk kulturpolitik grundlæggende principper (som fx kravet om kunstnerisk kvalitet) i planen.

Af øvrige forslag kan nævnes en opfordring til kulturinstitutioner vedr. implementeringen af den såkaldte "flerkulturelle tænkemåde" i deres daglige virksomhed, som fx giver sig udslag i en flerkulturel personale- og ansættelsespolitik samt opfordring til Nævnet for Etnisk Ligestilling om at lade foretage en undersøgelse om ligestilling for etnisk kunst og kultur. Der anbefales, at man afsætter flere midler til støtte af tværkulturelle aktiviteter, fremme af etnisk ligestilling, udgivelse af tidsskrifter vedrørende etniske mindretal samt til at uddanne flerkulturelle igangsættere og efteruddannelse af Kulturministeriets medarbejdere.

Den største udfordring ligger dog i at sørge for at "*flerkulturel tænkning, beslutning, organisation og handling*" finder sted i hele samfundet, hvilket rapportens forfattere anser for determinanter for det flerkulturelle samfund (Hammer, Toft 1995:9). Det må konstateres, at Danmark ikke levner op til de ovennævnte begreber på nuværende tidspunkt.

To år efter publikationen "Det flerkulturelle Danmark" offentliggjorde Kulturministeriet rapporten "*På vej mod det flerkulturelle samfund*" foretaget af Arbejdsgruppen vedr. etniske mindretals deltagelse i det danske kulturliv. Dens ophavsmænd konstaterer, at den flerkulturelle dimension ikke afspejles i Kulturministeriets dagligdagshandlinger og arbejdsområder. Den eneste konkrete indsats der kan ses er støtte til enkelte aktiviteter fra ministeriets puljer og fonde, fx fra Kulturfonden ("Højlundsfonden"). Dette sker kun lejlighedsvis¹⁷. I de støtteydende instanser bliver det etniske kulturmiljø heller ikke repræsenteret. Også resultatet af den danske lovgivnings gennemgang er negativ, dvs. at der ikke findes nogen flerkulturelle retningslinjer i lovgivningen på kulturområdet. Kulturministeriet er heller ikke kommet med forslag til lovmæssige ændringer.

I forhold til de etablerede kulturinstitutioner konstateres det i rapporten, at deres virksomhed ikke bærer præg af flerkulturel tænkning, beslutning, organisation og handling. Den er mere resultatorienteret – initiativerne har som regel engangskaraktter og de støttes så vidt man kan betragte dem som en del af traditionelt forstået *dansk* kunst- og kulturliv. Etniske minoriteter udpeges ikke som en af målgrupperne i institutionernes projekter. En vigtig undtagelse i denne sammenhæng er

¹⁷ Kulturfondens fokusområder er tværfaglige og eksperimentelle initiativer, som er en delvis forklaring på denne praksis.

Nationalmuseet, som bevidst retter sit tilbud til de etniske minoriteter (såvel som til andre flygtninge og indvandrere) og har ret mange besøgende fra disse grupper.

Hvis man samtidig medtænker aspektet, at analysen bygger på spørgeskemaer, som blev besvaret af selve kulturinstitutionerne, kan det samlede billede ikke anses for alt for optimistisk.

Arbejdsgruppen bag rapporten stiller forslag om en indsats på følgende fronter (med understregning af, at det skal foregå samtidigt), hvis man "for alvor skal styrke de etniske mindretals muligheder for at bidrage positivt til det danske kulturliv" (rapporten 1997:9):

- * Finde, udruste og synliggøre talentmassen
- * Opsøge, motivere og tilføre "den danske scene" den nødvendige indsigt
- * Løbende formidle viden, idéer og resultater
- * Vejlede vedr. fundraising og anden økonomisk støtte"

Arbejdsgruppen kommer også med et forslag om, at Kulturministeriet nedsætter en initiativgruppe til gennemførelse af de ovennævnte forehavender samt udruster den med de nødvendige redskaber, ikke mindst finansielle midler.

Som det fremgår af den seneste rapport "*Kulturinstitutionernes bidrag til det kulturelt mangfoldige Danmark*" (Hvenegaard Rasmussen, Lee Høirup 2000)¹⁸ har Kulturministeriet ikke fulgt Arbejdsgruppens anbefalinger. Rapporten fra 1997 resulterede dog i oprettelsen af *Det Interkulturelle Netværk*, "en fælles platform for en række danske kulturinstitutioner, som ønsker at bidrage positivt til en flerkulturel udvikling i det danske kulturliv"¹⁹ (Handlingsplan for Det Interkulturelle Netværk). Projektet støttes af Kulturministeriet og bevillinger fra Indenrigsministeriets Pulje til forsøgsvirksomhed vedrørende indvandrere og flygtninge. Formålet med det er at støtte de deltagende institutioner i at planlægge, udvikle og gennemføre konkrete flerkulturelle tiltag. Der

¹⁸ Da artiklen blev skrevet, var rapporten endnu ikke publiceret. Den indeholder resultater af undersøgelsen af danske kulturinstitutioner foretaget i perioden 1.08-31.12.2000 af Center for Kulturpolitiske Studier (Danmarks Biblioteksskole) og den blev finansieret af Kulturministeriet. Jeg har fået den fra koordinatoren for Det Interkulturelle Netværk, Gavin Clarke, før rapporten blev lagt ud på nettet på Netværkets hjemmeside www.intercult.dk

¹⁹ Det Interkulturelle Netværk sammenslutter over 20 kulturinstitutioner af forskellig type, bl.a. Nationalmuseet, Galleri Shambala, Dansk Forfatterforening, Højskolernes Sekretariat, Kunstakademiet, Wonderful Copenhagen, Danmarks Radio, kulturforvaltninger fra Roskilde og København Kommune m.fl. Blandt dets samarbejdspartnere er bl.a. Nævnet for Etnisk Ligestilling og indvandrernes organisationer som IND.sam og Mellemlfolkeligt Samvirke. Netværket samarbejder også med en række europæiske institutioner.

lægges også vægt på, at de etniske minoriteter bliver opfattet som målgrupper – både i ansættelsespolitik og på efterfølgende trin i forbedringen af kulturelle arrangementer. Til opnåelsen af dette formål anvender netværket tre strategier²⁰:

1. Initiativer for at fremme den flerkulturelle bevidsthed
2. Initiativer for at fremme dialogen mellem den danske befolkning og herboende etniske minoriteter
3. Ændringer i kulturinstitutionernes interne organisation og administration”, hvilket er i overensstemmelse med forslag fra rapporten “På vej mod det flerkulturelle samfund”.

Efter at Elsebeth Gerner Nielsen tiltrådte som kulturminister i 1998, blev Kulturfonden omdannet til *Kulturministeriets Udviklingsfond*²¹. Den nye fond har allerede i sin første handlingsplan udpeget de etniske og tværkulturelle initiativer som et af sine fokusområder. I år 2000 disponerede Udviklingsfonden over 25 mill. kroner, dog kun et marginalt beløb – ca. 10% blev brugt som tilskud til “etniske” projekter. Beløbet svarer kun til 0,05% af Kulturministeriets samlede midler. Rapportens forfattere peger på, at det hænger sammen med anvendelsen af vesteuropæiske kvalitetskriterier i projekternes vurdering, som ofte resulterer i opfattelsen af “etnisk kunst” som eksotisk og dermed ikke præget af særlig kunstnerisk værdi.

En af de sidste initiativer som blev sat i gang af Kulturministeriet (i samarbejde med Det Interkulturelle Netværk og Københavns Amt) er konferencen “1+1=3. Kulturel mangfoldighed og kulturlivets udvikling” fra september 2000. Dens deltagere pegede på en potentiel fare for opståen af nye skillelinjer i samfundet, eksklusion af de etniske minoriteter, hvis man vil vælge at bruge ekstraordinære løsninger eller positiv særbehandling. Kunstnere med en anden etnisk baggrund bør behandles på linje med deres danske kollegaer inden for rammerne af det eksisterende system. Konferencens deltagere understregede nødvendigheden af ændringen i opfattelsen af den eksisterende kulturarv – svarende til den reelle situation, hvor kulturarven formes af et kulturelt mangfoldigt samfund²².

Erfaringer fra såvel konferencen “1+1=3” som fra rapporten fra 2000 bliver efter udtalelser fra Kulturministeriets side taget i betragtning ved formuleringen af en ny flerkulturel kulturpolitik²³. Hvenegaard Rasmussen og Lee Høirup (2000:26) formulerer følgende kriterier for en sådan politik:

²⁰ Kilden er Det Interkulturelle Netværks handlingsplan fra 1999.

²¹ Kulturministeriets Udviklingsfonds virkeområde er kultur i snæver forstand.

²² Se artiklen “Nye veje mod kulturel mangfoldighed”, Kulturkontakten nr. 6 – 2000.

²³ Den nye flerkulturelle kulturpolitik vil blive præsenteret inden efteråret 2001.

- “ • En overordnet målsætning for kulturel mangfoldighed
- Et mere mangfoldigt kvalitetsbegreb, der i højere grad vurderer kunstnerisk kvalitet i en kulturel kontekst
 - En udbygget dialog med det globale og internationale kunst- og kulturliv, herunder formidlingen af et mangfoldigt Danmark til udlandet
 - En inddragelse af minoriteters kunst og kultur i kulturarven
 - En bred satsning på formidling af såvel kulturarv og tradition som af nye, hybride kultur- og kunstformer
 - En styrkelse af netværk og formidling af tværkulturelle erfaringer mellem kulturinstitutioner og deres omgivelser”.

Den ovenstående politik har ikke en banebrydende karakter – den bygger på forslagene, der er fremkommet i de tidligere omtalte rapporter og konferencer. På den anden side understreges endnu en gang de felter, som har grundlæggende betydning for hele det flerkulturelle område. Det vigtigste aspekt er dog inddragelse af selve brugerne, dvs. etniske minoriteter og etnisk dansk publikum i hele projektet – både ved dets udformning og gennemførelse. Ellers risikerer man med at ende med en flot formuleret politik, som dog ikke er levedygtig og som bærer præg af tørre administrative forskrifter.

Det er påfaldende i alle de ovenbeskrevne foretagender, at der lægges særlig vægt på informations- og koordineringsdimensionen. Ud fra den fase, som multikulturelt Danmark-projekt befinder sig nu i, synes det at være berettiget. Hvis man efter Hammer og Toft (1995) antager, at *et flerkulturelt samfund* defineres som *et samfund, hvor flerkulturel tænkning, beslutning, organisation og handling finder sted på alle niveauer*, kan man konstatere, at det danske samfund endnu ikke kan karakteriseres som sådan. Efter Sadowskis opdeling (Sadowski 1999:34-36) i et kulturelt mangfoldigt, et pluralistisk og et flerkulturelt samfund (som er de følgende faser i samfundsudviklingen fra det multietniske niveau) kan det danske samfund placeres på det pluralistiske plan²⁴.

²⁴ *Kulturelt mangfoldigt samfund* defineres som et samfund, hvor der findes to eller flere kulturelle grupper, som har mulighed for at holde ved deres kulturværdier; *pluralistisk samfund* er et samfund, hvor den dominerende kultur tillader udvikling af de etniske minoriteters kultur, baserende på frihed og lighed. Staten er dog stadigvæk et styringsredskab for den dominerende gruppe. *Flerkulturelt samfund* er et samfund, hvis den kulturelle mangfoldighed er institutionaliseret i høj grad. Det karakteriseres også ved den fremherskende overbevisning om, at der er mange flere fordele end ulemper ved den flerkulturelle løsning. (Sadowski 1999:34-36).

Begrebet "det flerkulturelle samfund" brugt i publikationen fra 1995 udstikker helt klare udviklingslinjer, dog synes en fuldstændig opnåelse af denne tilstand ikke sandsynlig. På den anden side er det måske for tidligt at give en endegyldig dom – i hvert fald – før man ikke har evalueret processerne, som er blevet sat i gang. Overgangen til det flerkulturelle niveau er desuden uværgerligt forbundet med omkostninger – både af økonomisk og samfundsmæssig natur. Den bliver først og fremmest anset for uretfærdig – for hvorfor skulle den dominerende kultur (-gruppe) give afkald på sin styrende position i staten?

Det er også iøjnefaldende, at man i de fleste sammenhænge fremhæver berigelsen af dansk kultur fra de etniske minoriteters side som en vigtig fordel ved et multietnisk samfund. Og det er selvfølgelig et faktum, som er svært at modsige. Er det dog ikke en overvurdering eller måske en myte over for globaliseringsprocesserne og den kulturudveksling, der foregår uhemmet verden over via elektroniske medier?

Sammenfattende kan man konstatere, at den kulturpolitiske strategi om kulturelt demokrati (udgangspunktet for artiklen) ikke er synlig i Kulturministeriets virksomhed forbundet med det flerkulturelle område. I det multietniske samfund, som er en realitet i Danmark, føler Kulturministeren sig mere forpligtet til at værne om dansk kulturidentitet og sprog²⁵. Blandt over 15 særskilte arbejdsområder mangler den flerkulturelle dimension.

Det er også muligt, at problemet ligger i selve valget af strategien – det som var passende i 70'ernes kulturpolitik er ikke nødvendigvis gældende tredive år senere. Det vil være relevant at udarbejde et nyt paradigme for de forskellige kulturelle indsatser, hvor det flerkulturelle aspekt bliver stillet på lige fod med de andre, og hvor det bliver betragtet som ressource og ikke som et problematisk spørgsmål. Der findes trods alt ikke et andet og bedre alternativ end den multikulturelle politik efter at assimilationsidéen blev diskrediteret. Opgivelsen af den multikulturelle tanke vil med stor sandsynlighed resultere i voksende racisme, kriminalitet, polarisering og interne spændinger. Det modsatte af de ovennævnte fænomener hører klart til fordelene ved det flerkulturelle samfund – og udgør en stærk modvægt i forhold til de tidligere omtalte omkostninger ved overgangen til dette niveau. Hvis man tager det flerkulturelle i dets yderste konsekvens, vil det dog kræve en fuldstændig

²⁵ Det giver sig udslag i en række konferencer og arrangementer støttet af Kulturministeriet, som fx "Verdensborger i Danmark – dansk identitet mellem væren og vorden", "Kulturpolitik for det danske sprog" eller "Herfra min verden går – dansk identitet i fortid, nutid og fremtid".

politisk omstilling og reorganisering af samfundssystemet (se også Sadowski 1999:38). Dette aspekt er indtil nu ikke eksakt formuleret og diskuteret i dansk integrationsdebat og hvis det omtales, får det en apokalyptisk præg.

LITTERATURLISTE

- Burszta, Wojciech J. 1999. "Ideologia różnicy i tożsamość zbiorowa", i: *Sprawy Narodowościowe* z. 14-15.
- Danmarks Statistik, www.danmarksstatistik.dk.
- Det Interkulturelle Netværk – Handlingsplan, www.intercult.dk.
- Duelund, Peter; Bille Hansen, Trine 1994. *Hvor står vi nu?*, Århus.
- Duelund, Peter 1995. *Den danske kulturmodel*, Århus.
- Dyczewski, Leon 2000. "Dialog kultur w perspektywie europejskiej", i: *Materiały na IX seminarium wschodnioeuropejskie Olsztyn 1999 "Polskość i symbioza kultur w integrującej się Europie"*, red J. Damrosz, Ciechanów.
- Encyklopedia Socjologii*, t. 1-3 1998-2000. Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Gerner Nielsen, Elsebeth 1999. *Verdensborger i Danmark – Dansk identitet mellem væren og vorden*, åbningsstale ved Ebeltoft konferencen.
- Hammer, Ole; Toft, Charlotte 1995. *Det flerkulturelle Danmark*, Århus.
- Hvenegaard Rasmussen, Casper; Lee Høirup, Charlotte 2000. *Kulturinstitutionernes bidrag til det kulturelt mangfoldige Danmark – en undersøgelse af kunst- og kulturformidlingsinstitutioners tilbud til og inddragelse af de etniske minoriteter*. (ikke publiceret).
- Indenrigsministeriet: *Befolkningsstatistik. Udlændinge i Danmark*, www.indenrigsministeriet.dk.
- Indenrigsministeriets bevilling til kulturelle og oplysningsmæssige aktiviteter for og om indvandrere og flygtninge – retningslinjer 2001, www.indenrigsministeriet.dk.
- Indenrigsministeriet, Bilag A2: *Begreber i udlændingestatistikken*, www.indenrigsministeriet.dk.
- Kulturministeriets Udviklingsfond – *Årsberetning 1998-1999*, www.kulturministeriet.dk.
- Nyborg Lauritsen, Annemette 1998. "Kvalitet i kunsten er et krav", i: *Djembe Magazine* nr 25.
- På vej mod det flerkulturelle samfund*, rapport fra Arbejdsgruppen vedr. etniske mindretals deltagelse i det danske kulturliv 1997. Kulturministeriet, København.
- Sadowski, Andrzej 1999. "Zróżnicowanie kulturowe a społeczeństwo obywatelskie", i: *Sprawy Narodowościowe* z.14-15.
- Stafet – *Handlingsplan 2001* – præsenteret på Nævnet for Etnisk Ligestillings konference den 26.03.2001, www.intercult.dk
- Stormgaard, Uffe 2000. "Integrationens syv søjler", i: *Morgenavisen Jyllands-Posten*, Kronik 16.03.2000.
- Strøm Hansen, Marianne; Hjort, Anders 2000. "Nye veje mod kulturel mangfoldighed", i: *Kulturkontakten* nr. 6.